

ЗАЕДНО ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

Унгаристични изследвания. 30 години специалност „Унгарска филология“. Състав. Й. Найденова, Л. Лесничкова, И. Маркова.
София, Издателство „Изток-Запад“, 2014, 303 с.

Сабина Павлова
Нов български университет

Сборникът „Унгаристични изследвания. 30 години специалност „Унгарска филология“ със съставители Йонка Найденова, Лиляна Лесничкова и Индра Маркова, издаден през октомври 2014 г. от издателство „Изток-Запад“, съдържа 23 статии, 5 поздравителни адреса от българска и унгарска страна и едно приложение – библиография на публикации на български автори за Унгария. Както отбелязва в уводните си думи нашата изтъкната унгаристка Й. Найденова, изданието е реализирано по инициатива на Колегиума на специалността, организатор на национална конференция по повод юбилея, а автори са настоящи и бивши университетски преподаватели и командировани лектори или студенти.

Представените в сборника статии разширяват панорамата на съпоставителните унгарско-български изследвания в областта на хуманитаристиката и културно-историческите връзки между българи и унгарци. Засегнатите теми разкриват разширяване на интересите на изследванията и тяхната актуалност.

Основаването на специалността в България, нейното развитие и структурни изменения са очертани в обзорните статии на Йонка Найденова и Индра Маркова, придружени от информация на Лиляна Лесничкова за студентски конкурс по превод „Гардони“, организиран съвместно с Унгарския културен институт.

Статията „30 години специалност „Унгарска филология“ на *Индра Маркова* е написана с пунктуална фактология и колегиална етика и представя стегнато изучаваните през годините предмети и преподавалите ги специалисти, както и действащите в момента бакалавърски и магистърски програми в специалността.

Читателят открива света на унгаристиката и мотивите за нейното утвърждаване в България благодарение на статията на *Йонка Найденова* „Унгаристиката в България – наследство и специфики“. Открити са основните центрове, сфери, постижения и представители, формулирано е и понятието „унгаристика в България“. Авторката проследява хронологично българско-унгарските контакти в сферата на културата и тяхното значение за развиване на образователни и научноизследователски програми в областта на литературата, историята и превода като средство за изразяване и разбиране на двете култури. Особено ценно, бих казала и приносно в теория на културологията, е представянето на характерно националното и неговия трансфер сред другото, чуждото, чрез изясняване същността на релацията „метрополия – периферия“.

Информацията за специалността и нейната специфика сполучливо се допълва от статиите на *Лиляна Лесничкова* „Трудността на унгарския език – мит или реалност“ и на *Едина Жолчак-Димитрова* „Из опита ми като лектор по унгарски език“. Статиите засягат въпроси на преподавателската практика и възможностите за обучение по езика.

Индра Маркова е извадила от забрава първата унгарска граматика за български на Борис Д. Паунов от 1940 г. – любопитен щрих в очертаване на началото на интересите у нас към унгарците и унгарския език.

Представянето и изясняването на особеностите на специалността и на унгаристиката се осветлява в пълнота от две научно-методически статии: по преподаване на унгарския език като чужд и на унгарска литература на чужденци. Авторите на тези статии имат богат преподавателски опит, който е подплатен с отлично владение на теорията на преподаване на чужд език и литература.

Статията на *Мария Винце* „За ролята на фонологичното осъзнаване при обучението по унгарски като чужд език“ засяга лингвистичната страна на унгарския език. Тя обръща внимание на много съществен елемент – специфичните звукове в унгарския, тяхното графично изразяване и усвояването на унгарската реч от чужденци при слушане, четене и писане. Принос в методиката на преподаването на унгарски като чужд е предложението на авторката фонологичното осъзнаване да се въведе като важна педагогическа техника при чуждоезиковото обучение по унгарски.

В статията си „Как да преподаваме унгарска литература на чужденци“ лекторът преподавател *Ласло Бедеч* очертава параметрите на подбор и обем на класическа и съвременна унгарска литература при преподаването ѝ на чужденци и разкрива хунгарологията като дисциплина от общата културология.

Езиковедският дял от унгаристиката е отразен в сборника както с традиционното внимание към лексиката и нейното изучаване и употреба, така и с възможностите за нейното достъпно представяне и усвояване, подпомагано от съвременните *компютърни технологии*. На тези технологии и приложенияето им при усвояване на унгарския език е посветена статията на *Ина Вишоград-*

ска „Славянските заемки в унгарски език и интегрирането им в електронен езиков корпус“, която представя резултатите от едноименен проект.

Съвременето ни се оглежда в три статии, посветени на особеностите на унгарския словен фонд. И трите статии се спират върху усвояването на *термините от различни области на живота и знанието*. Вниманието на авторите е насочено към глобалното влияние на заемане на термини и тяхното адаптиране в унгарски и български език, особено с оглед на изграждане на терминологични системи като преводни еквиваленти в тази двойка езици. Проблемите, начинът им за решаване и изискванията към езиковедите за синхронизиране и оформяне на терминологичните системи са изложени обстойно в статията на *Даниел Якоч* „Задачи на езикознанието в светлината на научно-техническото и икономическото развитие“.

Автори на другите две статии са студентки от специалността. Интересът на младите специалисти подкрепя общите наблюдения на езиковедите, че динамиката на езика налага много бързо и своевременно реагиране на заемането на чужди думи и тяхното правилно вписване в националните езици. Своите интересни наблюдения към спортната лексика студентката *Атанаска Спасова* е представила систематизирано и с много добър лингвистичен анализ в статията „Спортни термини на унгарски, български и английски език“. Сходни наблюдения за начина на заемане и превеждане на термини споделя в статията си „За доброволчеството и свързаната с него лексика“ магистрантката *Снежина Козарева*.

Като важна част от обучението по унгарски език и култура е разгледан въпросът за речевия етикет в статията на *Елвира Катуш* „Унгарски форми за учтивост и тяхната употреба“. Дългогодишните научни занимания на Елвира Катуш в областта на съпоставителните изследвания на българската и унгарската фразеология и преподавателският ѝ опит слагат нужния акцент върху особеностите на тези форми, които са специфично унгарски и следва да се преподават задължително на чужденците не само като езиков, но и като културен феномен.

В духа на научно-теоретичното представяне на специалността много добре се вписват двете ентокултуроложки статии на *Джени Маджаров* „Обичаят „Избор на майски крал“ при унгарските хусари от XVIII век“ и на магистранта в специалността *Георги Гаврилов* „Вещерството в унгарските и българските народни вярвания“. Статиите анализират конкретни обичаи и обредни практики, като по този начин илюстрират части от представите за света у българи и унгарци.

Мост към етно- и социокултурните представи на унгарци и българи сами за себе си и един за друг са и други две статии.

Едната е „Унгарци в Русе през втората половина на XIX век“ от *Христина Соколова*. Авторката е студентка в специалността. Тя е успяла да види връзки-

те на миналото със съвременното и въз основа на това да направи интересни изводи за социалната психология и характеристика на българите и унгарците.

Статията на *Лайош Коложи* „Българско-унгарски отношения, отразени в унгарските кинохроники (1924 – 1945)“ анализира темите на кинопрегледите и чрез тях подава точна информация и интересни наблюдения не само за отношенията между двете държави в този период, но и за темите, които са вълнували европейците по онва време.

С подчертана научна тежест се открояват статиите на историците и лите- раторите *унгаристи*.

Статиите на историците унгаристи изпъкват с богата информация за съот- ветните епохи и развитието на определени мирогледни и поведенчески моде- ли у унгарците и в българско-унгарските отношения. Трябва да се отбележи, че подборът, който са направили съставителите на сборника, е изключително сполучлив. Той засяга основните теми в културното, материалното и истори- ческото развитие, които изграждат облика на социума и характеризират со- циалното поведение. Поредността на статиите в сборника следва вътрешната логика на самото историческо развитие, като по този начин изяснява форми- рането на основните национални характеристики на унгарците.

Историческият дял започва със статията „Балкански търговци в Трансилвания през XVII век“ от *Марта Бур-Марковска*, за да ни насочи към корените на търгов- ско-икономическите отношения, които са влияли върху отношенията между то- гавашните империи и са дали отражение върху отношенията и контактите между представителите на отделните националности и търговски гилдии.

Следващата статия „Духовно обновление в Унгария през XVII век“ от *Дьбзьо Токач* идва като естествено продължение на предходната тема, но в смисъл на изясняване на тези многостранни и разнолики отношения на едно по-високо ниво – нивото на духовното развитие, мотивирано все пак от иконо- мико-политическата ситуация. Статията на Токач е изпълнена с редица имена, факти и събития от историята на религиозните течения и влияния в унгар- ските земи от онова време. Те са именно факторите, които поставят началото на унгарското школко и университетско образование и на развитието на ху- манитаристични жанрове в писмената литературна традиция. Изложението е направено така, че просветеният българин естествено и лесно прави паралели с нашето Възраждане. Стилът на автора е научен, но с елементите на увлека- телност, които го правят достъпен.

Демонстрираните в предходните статии условия на материално и духовно развитие и на тесни контакти между българи и унгарци е добър подстъп към ориентиране в политическите интереси на империите по онова време. Благо- дарение на тях статията „Българският въпрос и Будапещенската конвенция от 1877 г.“ от *Петър Каменов*, която повдига завесата на задкулисието на ев- ропейските сили по отношение на България, се възприема с лекота и на един

дъх. Изложението на Петър Каменов върви гладко и безпристрастно и това го прави ясно, силно въздействащо, като същевременно дава възможност да се правят аналогии със съвременни събития и ситуации.

Към сполуките в подбора на статиите от голямата тема „история“ искам да отбележа и включването на двете статии, които условно наричам „исторически биографии“. В статиите биографичните сведения са поднесени така, че разкриват научните интереси и занимания на изключителните унгарски учени Геза Фехер и Ищван Мандоки-Конгур. Авторките *Пенка Пейковска* на статията „Геза Фехер в България (1922 – 1944)“ и *Венета Янкова* на „Между биографичното и легендата (За тюрколога Ищван Мандоки-Конгур)“ с вещина и професионализъм са представили и постиженията на двамата учени, и тяхното място в развитието на комплексните унгаристично-българистични проучвания и научни изследвания по археология, история и езикознание.

Двете литературоведски статии представят сериозен принос към изясняване на културния принус на унгарците в европейското културно пространство и влиянието, което произведенията на унгарската литература, преведени на български език, оказват за обогатяване на нашата култура.

Статията на изтъкнатия български унгарист, драматург, писател и преводач *Чавдар Добрев* „Комедиантът и палячото – две емблеми на разглобения свят (За драматургията на Милан Фюш)“ с анализа на драматургията на Фюш, преплетен с асоциации с поетическото му творчество и поставен в рамката на общоевропейското високо литературно наследство, е не само литературоведско и културно обогатяване на погледа на българския читател, но е принос за унгарското литературознание, тъй като Милан Фюш е слабо проучен от унгарската критика и литературна наука. В статията си Чавдар Добрев е отделил специално внимание на преводите на български език на драматургията на Фюш и тяхната значимост за възприемането им от българския читател. Така представянето на Милан Фюш като унгарски и европейски писател е абсолютно завършено, пълно и убедително.

Унгаристката *Йонка Найденова* – литературовед компаративист, теоретик на превода и изследовател историограф на българско-унгарските литературни и културни връзки, участва в сборника със статията „Петьофи на български – аспекти на възприемането му“. Творчеството и личността на Шандор Петьофи е тема, която е в полето на изследователските интереси на Найденова. В тази своя статия тя откроява основни моменти в представянето на Петьофи в България, обособявайки ги в два големи периода – до Втората световна война и след това. Втората половина на XX век открива нов етап в представянето на Петьофи, свързан и с възходящото развитие на унгаристиката в България. Именно през този период, подчертава авторката, „се разкрива по-пълният реелеф на поезията и делото на великия син на унгарския народ“, на преден план излиза универсалността на многообразното му творчество.

Йонка Найденова е автор и на библиографията „Български автори за Унгария (2000 – 2014)“, представена в края на сборника като приложение. Библиографията е продължение на осъществено от Найденова в сборника „Унгаристиката в България“ и по подобаващ начин представя постиженията на българската наука в полето на българско-унгарските взаимоотношения.

В заключение ще обобща, че юбилейният сборник е обхванал и представил унгаристичните изследвания у нас в цялост. От една страна, статиите демонстрират традиционните области на изследвания в тяхното развитие – с най-новите изводи, до които са достигнали българските изследователи, и с новите методи и технологии на изследване, които те прилагат при проучванията си. От друга страна, са представени и новите области на изследване, към които са се насочили българските унгаристи. И което е най-радващо, и в двете насоки – традиционната и новата – работи ново поколение български унгаристи, което показва приемствеността и непрекъснатостта на интереса на българските изследвачи и културни дейци към проблематиката на унгаристиката и към българско-унгарските контакти.

TOGETHER THROUGH THE CENTURIES

✉ **Mrs. Sabina Pavlova**
Linguist Lexicographer
Bulgarian Translators' Union
New Bulgarian University
Sofia, Bulgaria
E-mail: sabina_ns@abv.bg